

Izhodišča

za pripravo programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja

Pripravljeno v okviru projekta »Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest 2022–2026«

Maj 2026

Izhodišča za pripravo programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja

Delovna skupina za prenovu *Izhodišč za pripravo programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja*:

mag. Branka Hrast Debeljak, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje (predsednica);
Nataša Hafner Vojčić, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje;
Irena Kuntarič Hribar, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti;
Marlen Skarlovnik, Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport;
dr. Boris Dular, predsednik Strokovnega sveta RS za poklicno in strokovno izobraževanje;
Egon Pipan, predsednik Komisije za izobraževalne programe pri Strokovnem svetu RS za poklicno in strokovno izobraževanje;
Lidija Žigon, predsednica Komisije za splošno izobraževalne srednje šole pri Strokovnem svetu Republike Slovenije za splošno izobraževanje;
Mitja Korunovski, Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije;
Andreja Sever, Gospodarska zbornica Slovenije;
Natalija Žalec, Andragoški center Slovenije;
dr. Branko Slivar, Zavod Republike Slovenije za šolstvo;
doc. dr. Danijela Makovec Radovan, Univerza v Ljubljani;
izr. prof. dr. Klara Skubic Ermenc, Univerza v Ljubljani;
mag. Mojca Šmelcer, Zveza srednjih šol in dijaških domov Slovenije;
Andreja Ahčin, Zveza srednjih šol in dijaških domov Slovenije;
Helena Žnidarič, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje;
mag. Metod Češarek, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje;
Darko Mali, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje.

Strokovni sodelavci:

mag. Slava Pevec Grm;
Jelka Čop, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje;
Anja Dolžan, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje;
Aleksandar Sladojević, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje.

Urednika:

Darko Mali in Helena Žnidarič, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje.

Spremembe in dopolnitve, maj 2026:

Darko Mali, mag. Gregor Mohorčič, Helena Žnidarič, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje.

Jezikovni pregled:

Amidas d. o. o.

Dopolnjena elektronska izdaja

Sprejeto na 205. seji Strokovnega sveta Republike Slovenije za poklicno in strokovno izobraževanje dne 22. marca 2024, spremembe in dopolnitve na 217. seji, dne 22. maja 2026.

Projekt sofinancirata Republika Slovenija, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Evropska unija – NextGenerationEU. Projekt se izvaja skladno z načrtom v okviru razvojnega področja »Pametna, trajnostna in vključujoča rast«, komponente Krepitev kompetenc, zlasti digitalnih in tistih, ki jih zahtevajo novi poklici in zeleni prehod (C3 K5), ukrepov: reforma C. Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest in investicija G. Krepitev sodelovanja med izobraževalnim sistemom in trgom dela: projekt Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 288476163

ISBN 978-961-7139-98-3 (PDF)

Kazalo vsebine

1. Uvod	5
2. Načela prenove izobraževalnih programov.....	6
3. Ključni pojmi	9
4. Usmeritve za pripravo izobraževalnih programov	11
5. Sestavine izobraževalnih programov	19
6. Izhodišča za oblikovanje predmetnikov srednješolskih izobraževalnih programov	21
6.1 Programi nižjega poklicnega izobraževanja	23
6.2 Programi srednjega poklicnega izobraževanja	26
6.3 Programi srednjega strokovnega izobraževanja.....	30
6.4 Programi poklicno-tehniškega izobraževanja	35
6.5 Programi poklicnega tečaja	40
7. Izhodišča za pripravo katalogov znanja in izpitnih katalogov	41
7.1 Katalog znanja za strokovni modul.....	41
7.2 Katalog praktičnega usposabljanja	45
7.3 Izpitni katalogi.....	45
8. Prilagajanje izobraževalnih programov za izvajanje na narodno mešanih območjih	46
9. Prilagajanje izobraževalnih programov za osebe s posebnimi potrebami	47
10. Programi usposabljanja in izpopolnjevanja.....	48
11. Viri in literatura.....	51

1. Uvod

Izhodišča za pripravo programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja (v nadaljevanju Izhodišča) so dokument, ki je v prvi vrsti namenjen usklajeni pripravi programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja (PSI) ter presojanju njihove metodološke ustreznosti. Določajo cilje prenove izobraževalnih programov, metodološke smernice za oblikovanje strukture in sestavin programov, obseg izobraževanja za pripravo predmetnikov za posamezne vrste programov PSI ter razmerja med učenjem v šoli in podjetjih, urejajo pripravo izobraževalnih programov za posebne ciljne skupine (za narodne manjšine, dijake¹ s posebnimi potrebami) in seveda določajo okvir za uresničevanje novosti, kot so bile vajeništvo, poenotenje obsega splošnoizobraževalnih predmetov, uvajanje minimalnega obsega praktičnega usposabljanja z delom, modularizacija in kompetenčna zasnovanost, odprti kurikulum itd. Izhodišča so bila prvič pripravljena konec leta 1997 ter pozneje, v letih 2001, 2016 in 2019, tudi prenovljena oziroma dopolnjena. V tem obdobju sta bili izvedeni dve večji prenovi izobraževalnih programov.

Četrtega januarja 2024 je minister, pristojen za izobraževanje, dr. Darjo Felda imenoval delovno skupino, katere cilj je prenova Izhodišč, ki bodo podlaga za prenovu srednješolskih programov v okviru projekta Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest (na kratko Modernizacija poklicnega izobraževanja), ki se bo izvajal do sredine leta 2026. Delovna skupina je sestavljena socialnopartnersko. V njej so strokovnjaki in predstavniki različnih ministrstev, pristojnih strokovnih svetov, zbornic, srednjih šol, univerze in javnih zavodov s področja šolstva. Delo članov delovne skupine ima tako dvojno naravo. Po eni strani prispevajo s svojimi strokovnimi kompetencami in poznavanjem širšega ali ožjega področja, po drugi strani pa oblikujejo in prevzemajo odgovornosti partnerjev, ki sodelujemo v sistemu PSI.

Na Centru Republike Slovenije za poklicno izobraževanje (CPI) smo

¹ Z izrazom dijak mislimo dijakinje, dijake, vajenke, vajence in vse druge udeleženske in udeležence programov PSI.

septembra 2023 pripravili poročilo o izvedeni analizi obstoječih Izhodišč, oktobra 2023 pa tudi *Koncept prenove Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja*. Oba dokumenta sta podlaga za prenovu Izhodišč, slednji pa tudi za druge razvojne pobude. V njem smo predstavili kompleksnost sistema PSI, ki podpira prehod posameznika v zaposlitev, omogoča pridobitev naziva izobrazbe v sistemu izobraževanja ter podpira posameznika pri vključevanju v družbo in osebnostni rasti. Poudarili smo več izzivov, ki zahtevajo pozornost in jih je treba obravnavati v nadaljnjih razvojnih korakih, med drugim premajhno povezanost začetnega in nadaljnega poklicnega izobraževanja oziroma izobraževanja mladine in odraslih, nezadostno odzivanje na potrebe gospodarstva ter premajhno vključenost socialnih partnerjev, razpetost poklicnega izobraževanja med zaposljivostjo in nadaljnjim izobraževanjem, vključevanje priseljencev itd. S programsko prenovu bomo zagotovo rešili nekatere od izzivov, za druge pa bo potrebna nadgradnja preostalih elementov sistema.

Priprava Izhodišč poteka v dveh korakih. V prvi fazi jih je delovna skupina prenovila v točkah, ki so potrebne za vključitev digitalnih, trajnostnih in drugih ključnih kompetenc v izobraževalne programe. V skladu z usmeritvami analize obstoječih Izhodišč je posodobila pojmovnik ter nadgradila usmeritve za pripravo programov in katalogov znanja. V drugem koraku smo Izhodišča uskladili z novelo Zakona o maturi². Dne 20. marca 2026 so bila sprejeta na 216. seji Strokovnega sveta RS za poklicno in strokovno izobraževanje.

2. Načela prenove izobraževalnih programov

V Sloveniji je PSI sestavni del srednješolskega izobraževanja ter je podsystem, v katerem si mladi in odrasli lahko pridobijo prvi poklic in se hkrati pripravijo na nadaljnje izobraževanje. Po drugi strani pa je PSI del obsežnega področja poklicnega izobraževanja in usposabljanja, ki zajema tudi druge oblike formalnega izobraževanja na višjih ravneh, uveljavljen sistem nacionalnih poklicnih kvalifikacij (NPK), drugih oblik neformalnega izobraževanja, obsežnega področja usposabljanja brezposelnih in usposabljanja zaposlenih.

² Ur. l. RS, št. 47/25.

Cilj je, da srednje poklicno in strokovno izobraževanje postane med podjetji in v celotni družbi prepoznaven ter učinkovit sistem pridobivanja poklicne oziroma strokovne izobrazbe. Pri oblikovanju načel prenove programov nas vodi ideja, da bo uspešno zaključena srednješolska izobrazba (in pridobljeni poklic) postala nacionalni standard, h kateremu pomembno prispeva tudi poklicno in strokovno izobraževanje za mlade in odrasle.

Vseživljenjski in inkluzivnostni pristop naj postaneta temeljni načeli pri pripravi izobraževalnih programov in razvoju drugih oblik izobraževanja, ki vodijo do poklicne kvalifikacije. Cilj je v večji meri povezati in nadgraditi različne segmente poklicnega in strokovnega izobraževanja, ki zajemajo celotno formalno PSI ter druge oblike neformalnega in priložnostnega učenja ter z delovnimi izkušnjami pridobljenega znanja in s tem povezanega priznavanja znanja, pridobljenega po različnih poteh. Pri tem se opiramo na slovensko ogrodje kvalifikacij (SOK), katerega cilj je podpreti vseživljenjsko učenje, povezati podsisteme slovenskega sistema izobraževanja ter izboljšati preglednost, dostopnost in kakovost kvalifikacij.

S kurikularnimi rešitvami na nacionalni in šolski ravni se bomo odzivali na potrebe in specifiko različnih ciljnih skupin glede na njihovo starost (mladina, odrasli), glede na njihove kognitivne in funkcionalne zmožnosti (nadarjeni, osebe s posebnimi potrebami) ali glede na druge življenjske okoliščine, ki vplivajo na njihove možnosti izobraževanja in učenja (ljudje z nizkim socialno-ekonomskim statusom, manjšine, priseljenci, begunci idr.). Okrepiti želimo vključujočo naravo PSI, ki omogoča razvoj potencialov in podpira odličnost pri vseh.

Rešitve se oblikujejo **v dialogu med ministrstvi in socialnimi partnerji** z jasnim prevzemanjem odgovornosti vseh akterjev, ki skupaj zagotavljajo boljšo odzivnost izobraževanja na potrebe trga dela in družbe. Sistemske in programske rešitve se pripravljajo v sodelovanju vseh deležnikov.

Skrb za **ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti** naj postane sestavni del posameznih korakov nadaljnjega razvoja PSI ter integralni del sistema PSI, ki zajema tako nacionalno raven (oblikovanje strategij in akcijskih načrtov, spremljanje poročil, zbiranje podatkov, prenova kazalnikov kakovosti) kot institucionalno (okrepiti podporo šolam in podjetjem pri zagotavljanju kakovosti).

Krepimo **sektorski pristop** pri razvoju različnih oblik PSI. Zaradi zviševanja zahtev poklicev krepimo zahtevnost in fleksibilnost srednjega poklicnega izobraževanja. S sektorsko usklajenim razvojem programov srednjega strokovnega

izobraževanja krepimo tako njihovo poklicno prepoznavnost kot prehodnost na višješolsko in visokošolsko raven. Pri razvoju izobraževalnih programov se upoštevajo poklicni standardi ter analize trga dela, potrebe podjetij in predvidena rast zaposlovanja v določenem sektorju. Z mednarodnimi primerjavami se zagotavlja primerljivost s kvalifikacijami drugih evropskih držav in omogoča internacionalizacija PSI.

Razvijamo **odprte, prilagodljive, na kompetencah temelječe in modularno strukturirane izobraževalne programe**, tako da šole z izbirnim delom kurikula, odprtim kurikulumom, izvajanjem fleksibilnih učnih poti, vključno z vajeništvom, ter priznavanjem znanja, pridobljenega po drugih poteh, odgovarjajo na potrebe lokalnega okolja ter karijerne cilje dijakov in drugih udeležencev izobraževanja. Šole in podjetja tesno sodelujejo pri vključevanju odraslih in tudi ciljnih skupin z manj priložnostmi (npr. priseljenci). Prilagodljivost povezujemo z okrepljeno karierno orientacijo.

Poleg tega razvijamo sinergijo med izobraževanjem v šoli in usposabljanjem na delovnem mestu, vključno z vajeništvom, ter nove oblike **sodelovanja med šolo in podjetjem**. Dopolnjujemo vizijo vajeništva in vajeniško obliko izobraževanja razvijamo tudi za zahtevnejše poklice. Vajeništvo krepimo v sektorjih, ki izkazujejo interes s kakovostnimi učnimi mesti.

Z večjo odprtostjo in fleksibilnostjo izobraževalnih programov se kaže tudi potreba po večji transparentnosti in javnosti šolskih izvedbenih kurikulumov. Z **digitaliziranim kurikulumom** bomo dosegli boljšo dostopnost izobraževalnih programov in šolskih izvedbenih kurikulumov, pa tudi povezavo izobraževalnih programov z didaktičnimi rešitvami in izmenjavo dobrih praks. Dostopnost informacij bo omogočala pripravo analiz in razvoj nadaljnjih sistemskih rešitev.

Razvijamo **poklicno pedagogiko**, zlasti nove didaktične modele, ki v središče postavljajo razvoj poklicnih kompetenc, problemsko, izkustveno, sodelovalno in kombinirano učenje ter krepimo pomen ključnih kompetenc, vključno z digitalnimi in trajnostnimi. Razvijamo tudi modele učenja na delu, povezovanja šol in podjetij ter izobraževanja v različnih, tudi virtualnih in kombiniranih učnih okoljih.

Zaradi zagotavljanja visoke kakovosti PSI sistematično skrbimo za profesionalni razvoj učiteljev. Cilj so odlično strokovno in pedagoško usposobljeni učitelji, zato na ravni države zagotavljamo sistemske rešitve, ki bodo kandidatom za učitelje v PSI omogočile, da dosežejo strokovno in pedagoško odličnost ter jo vseskozi tudi obnavljajo in nadgrajujejo.

3. Ključni pojmi

Kvalifikacija je formalni rezultat procesa ocenjevanja in potrjevanja znanja, izkazan s spričevalom, diplomom, certifikatom ali potrdilom. Posameznik pridobi kvalifikacijo, ko pristojni organ odloči, da je dosegel učne rezultate v skladu z vnaprej opredeljenimi standardi znanja. S kvalifikacijo so posamezniku doseženi učni rezultati formalno priznani na trgu dela ter v sistemu izobraževanja in usposabljanja.

Po uspešno zaključenih programih PSI se pridobi poklicna oziroma strokovna izobrazba, ki je umeščena na ustrezno raven SOK. SOK je enotno dogovorjen sistem za razvrščanje kvalifikacij po ravneh glede na učne rezultate/izide.

Kompetence so razvijajoče se zmožnosti posameznikov, da uporabljajo znanje, spretnosti in sposobnosti za ustvarjalno, učinkovito ter etično delovanje v kompleksnih, nepredvidljivih in spremenljivih okoliščinah v poklicu ter v družbenem in zasebnem življenju. S kompetenčnim pristopom se v ospredje postavlja zmožnost delovanja ter uporabe znanja, spretnosti in sposobnosti.

Razvoj kompetenc vključuje:

- razvoj vednosti, tj. pridobivanje teoretičnega, konceptualnega, abstraktnega znanja (uporaba teorij, konceptov, znanja strok) – kognitivni vidik,
- razvoj spretnosti in proceduralnega znanja (zmožnost reševanja problemov v različnih življenjskih in delovnih okoliščinah) – funkcionalni vidik,
- razvoj avtonomne in etične drže v odnosu do sočloveka, skupnosti in okolja, razvoj odgovornosti, avtonomnosti – vzgojno-socializacijski vidik.

Poznamo več klasifikacij kompetenc. V kontekstu PSI govorimo o poklicnih in ključnih kompetencah.

Poklicne kompetence so zmožnosti, ki jih posameznik potrebuje za uspešno delovanje v določenem poklicu oziroma na širšem poklicnem področju.

Ključne kompetence so zmožnosti, ki jih skupaj s poklicnimi kompetencami razvijajo udeleženci programov PSI. Uporabne so v različnih okoljih ter so praviloma prenosljive med različnimi poklici, strokami in okolji. Posamezniku omogočajo poklicno mobilnost, nadaljevanje izobraževanja, socialno vključenost in spoprijemanje s hitrimi spremembami na trgu dela ter v osebni in družbeni življenju.

Strokovni modul je enota strokovnega dela izobraževalnega programa. Je

didaktična, vsebinsko zaokrožena enota poklicnih kompetenc in standardov znanja, ki povezuje strokovno-teoretična in praktična znanja ter ključne kompetence.

Katalog znanja je kurikularni dokument, ki je podlaga za izvajanje učnega procesa in ocenjevanja znanja posameznih predmetov in strokovnih modulov v programih PSI.

Učni cilji opredeljujejo namene in/ali učinke učnega procesa (znanje, spretnosti, odnos/drža in vrednote) ter usmerjajo procese poučevanja in učenja.

Standardi znanja izhajajo iz učnih ciljev ter omogočajo njihovo preverjanje in ocenjevanje. Opredeljeni so kot obseg in kakovost doseženega znanja, spretnosti in drugih dimenzij kompetence.

Odprti kurikulum je del izobraževalnega programa v PSI, ki ni nacionalno določen ter ga glede na potrebe in zmožnosti ter v dogovoru s socialnimi partnerji na ravni regije/panoge določi šola.

Praktično izobraževanje je del procesa izobraževanja v PSI, ki se izvaja kot praktični pouk v šolskih delavnicah in medpodjetniških centrih ter kot praktično usposabljanje z delom.

Poklicni standard je med socialnimi partnerji usklajen popis ključnih del v nekem poklicu ali na širšem poklicnem področju ter opis poklicnih kompetenc, ki so potrebne za opravljanje teh del. Poklicni standard je obvezna podlaga za pripravo izobraževalnih programov PSI.

4. Usmeritve za pripravo izobraževalnih programov

Poklicno in strokovno izobraževanje poleg (1) usposobitve za delo v (praviloma) široko zasnovanih izobraževalnih programih zagotavlja tudi (2) ustrezno osnovo za nadaljnje izobraževanje in učenje ter (3) kompetence za aktivno, sodelujoče in polno življenje v skupnosti, spoprijemanje z izzivi v osebno življenju in pri delu ter osebno izpolnitev. Pri oblikovanju izobraževalnih programov upoštevamo vse tri funkcije.

Nacionalni izobrazbeni standard

Izobraževalni program opisuje nacionalni izobrazbeni standard za pridobitev poklicne oziroma strokovne izobrazbe in zagotavlja enake standarde poklicne usposobljenosti vsem, ki se po njem izobražujejo. V izobraževalne programe PSI so vključeni nacionalno dogovorjen obseg znanja splošnoizobraževalnih predmetov po stopnjah izobrazbe, ključne kompetence in zahteve poklicnih standardov.

Zaključevanje izobraževanja

Programi nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja se zaključijo z zaključnim izpitom. Zaključni izpit v izobraževalnih programih nižjega poklicnega izobraževanja obsega izdelek oziroma storitev in zagovor. Zaključni izpit v izobraževalnih programih srednjega poklicnega izobraževanja obsega pisni in ustni izpit iz slovenščine ter izdelek oziroma storitev in zagovor³.

Programi, ki omogočajo pridobitev srednje strokovne izobrazbe, se zaključijo s poklicno matura, ki se lahko opravlja v dveh oblikah:

- poklicna matura iz štirih predmetov, od tega iz dveh predmetov skupnega dela poklicne mature (slovenščina, izpit iz temeljnega strokovno-teoretičnega predmeta) in dveh predmetov izbirnega dela poklicne mature (matematika ali tuji jezik ter izdelek ali storitev z zagovorom), ali
- poklicna matura iz petih predmetov, od tega iz treh predmetov skupnega dela splošne mature (slovenščina, matematika in tuji jezik na ravni splošne

³ Pravilnik o zaključnem izpitu (Ur. l. RS, št. 28/25).

mature), temeljnega strokovno-teoretičnega predmeta ter enega predmeta izbirnega dela (izdelek ali storitev z zagovorom)⁴.

Cilje, kompetence, način opravljanja zaključnega izpita in ocenjevanje določa ustrezni izpitni katalog.

Naziv poklicne in strokovne izobrazbe

Naziv poklicne oziroma strokovne izobrazbe je vsebinsko povezan z imenom izobraževalnega programa. Naziv izobrazbe pove, da si je posameznik s končanim izobraževalnim programom pridobil kvalifikacijo za opravljanje poklicev, katerih poklicni standardi so podlaga izobraževalnega programa. Pri povezovanju različnih poklicev v en izobraževalni program se mora z obveznimi strokovnimi moduli zagotoviti ustrezna raven usposobljenosti, ki zagotavlja mobilnost posameznika znotraj določene skupine poklicev. Hkrati pa si posameznik z izbirnimi moduli zagotovi polno usposobljenost vsaj za en poklic oziroma poklicni standard, ki pomeni podlago izobraževalnega programa.

Raven poklicne oziroma strokovne izobrazbe in mednarodna primerljivost

Programi PSI se pripravljajo na 3., 4. in 5. ravni SOK ter tako zagotavljajo primerljive kvalifikacije na ravni srednješolskega izobraževanja v Sloveniji, pa tudi v Evropski uniji (EU). Zaradi večje transparentnosti in primerljivosti kvalifikacij oblikovanje izobraževalnega programa temelji tudi na analizah programske ponudbe v drugih državah članicah EU po potrebi ob upoštevanju direktiv EU.

Kompetenčna zasnovanost izobraževalnih programov

Kompetenčna zasnovanost izobraževalnih programov pomeni, da pri načrtovanju in izvajanju PSI v ospredje postavljamo razvoj poklicnih in ključnih kompetenc. Z izobraževalnim programom razvijamo vse dimenzije kompetenc: pridobivanje strokovno-teoretičnega znanja, razvoj spretnosti in proceduralnega znanja, zmožnost reševanja problemov ter odnosno dimenzijo, razvoj odgovornosti in avtonomnosti. To bomo dosegli z večjo povezanostjo strokovno-teoretičnega in praktičnega znanja ter s sistematičnim vključevanjem ključnih kompetenc.

⁴ Zakon o maturi (Ur. l. RS, št. 47/25).

Modularizacija strokovnega dela izobraževalnih programov

Modularizacija izobraževalnih programov pomeni zasnovano strokovnega dela programa z moduli, v katerih povežemo sklope poklicnih kompetenc, in ne s šolskimi predmeti, pri katerih je vodilni kriterij znanstvena sistematika. Strokovni modul ni le sklop poklicnih kompetenc, učnih ciljev in standardov znanja, ampak pomeni tudi razvoj (kombiniranih) učnih pristopov, s katerimi dijaki razvijajo celovito poklicno usposobljenost.

Cilj modularizacije programov PSI je po eni strani s strukturo izobraževanja podpreti kompetenčno zasnovanost in kljub omejenim možnostim sistema izobraževanja povečati njegovo odzivnost na potrebe trga dela. Po drugi strani pa je naš cilj povečati prožnost PSI, ga narediti bolj privlačnega in dvigniti njegov status, povečati stopnjo vključevanja različnih ciljnih skupin in preprečevanje zgodnjega opuščanja izobraževanja. Modulariziran program omogoča tudi hitrejšo posodabljanje (delov) izobraževalnih programov ter lažje priznavanje z izkušnjami in delom pridobljenega znanja.

Vključevanje ključnih kompetenc

Pomemben cilj srednjega PSI sta nadgradnja splošnega znanja udeležencev izobraževanja in razvoj ključnih kompetenc, ki so osnova in jedro vsake poklicne oziroma strokovne izobrazbe.

Razvoj koncepta ključnih kompetenc in nabor ključnih kompetenc izhajata iz ciljev prenove PSI s poudarkom na zelenem in digitalnem prehodu.⁵

Ključne kompetence se kot prečne vgradijo v izobraževalni program PSI kot celoto. Uresničujejo se v splošnoizobraževalnih predmetih (skozi t. i. skupne cilje), v strokovnem delu izobraževalnega programa (strokovni moduli, praktično usposabljanje z delom) in skozi druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela (aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti).

⁵ CPI, 2023. *Koncept prenove Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja*. Delovno gradivo.

V programe PSI se vključijo naslednje ključne kompetence:

- digitalne kompetence,
- kompetence za trajnostnost,
- podjetnost in finančna pismenost,
- varovanje zdravja in dobrobit,
- učenje učenja,
- jezik, državljanstvo, kultura in umetnost,
- načrtovanje in vodenje kariere.

Nabor ključnih kompetenc v PSI temelji na rezultatih implementacije ključnih kvalifikacij ob prenovi Izhodišč leta 2001 ter evalvaciji doseženega, skupnih ciljih in njihovem umeščanju v učne načrte in kataloge znanja (ZRSŠ, 2023), kompetenčnih okvirih za posamezna strokovna področja, drugih mednarodnih in nacionalnih dokumentih ter pregledu ključnih kompetenc v izbranih državah EU. V središče je postavljen pomen ključnih kompetenc za poklicno delovanje in zaposljivost, upoštevani pa so tudi drugi cilji v PSI, kot so pridobitev kompetenc za aktivno, sodelujoče in polno življenje v skupnosti ter za spoprijemanje z izzivi in vseživljenjsko učenje.

Pomemben del ključnih kompetenc (kot jih opredeljuje Priporočilo Sveta EU o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje, 2018) se v programe PSI vgradi prek dogovorjenega obsega splošnoizobraževalnih predmetov po posameznih ravneh PSI. To so predvsem jezikovna pismenost v slovenskem in tujih jezikih, matematična pismenost, naravoslovna pismenost ter pismenost s področja družboslovja, umetnosti in športa.

Ključne kompetence se umeščajo v izobraževalni program na različne načine: v cilje programa in priporočila za izvajanje programa, v cilje katalogov znanja in izpitne kataloge, v druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela in standarde znanja.

Cilji splošnoizobraževalnih predmetov

Splošnoizobraževalni predmeti v programih PSI poleg cilja nadgradnje splošne izobrazbe in zagotavljanja pripravljenosti na nadaljnje izobraževanje pomembno prispevajo k razvoju poklicnih kompetenc. Predvsem z razvojem različnih vrst

pismenosti in vključevanjem t. i. skupnih ciljev⁶ odločilno prispevajo k celoviti poklicni oziroma strokovni izobrazbi in so pomembna osnova za razvoj posameznika. Splošnoizobraževalni predmeti podpirajo razvoj poglobljenega razumevanja strokovne teorije in konceptov ter višjih ravni mišljenja (uporaba znanja v novih položajih, povezovanje znanja različnih strok ipd.). Ne nazadnje splošnoizobraževalni predmeti ustvarjajo priložnost za celovit razvoj dijakov: prispevajo k sprejemanju samega sebe, spoprijemanju z izzivi, razumevanju družbe, razvoju umetniškega doživljanja, duševnemu in telesnemu zdravju ipd.⁷

Zasnova strokovnega dela izobraževalnega programa

Programi PSI se pripravijo na podlagi enega ali več poklicnih standardov, ki opredeljujejo med socialnimi partnerji usklajen popis ključnih del, ki se vežejo na posamezen poklic ali širše poklicno področje, in poklicnih kompetenc, ki so potrebne za opravljanje teh del. Cilj je udeležencem izobraževanja zagotoviti široko poklicno oziroma strokovno znanje in večjo mobilnost na trgu dela, po drugi strani pa s fleksibilizacijo izobraževanja omogočiti ustrezne specializacije, ki jih potrebuje trg dela. Pri zasnovi izobraževalnih programov praviloma upoštevamo več poklicnih standardov.

Merila za izbiro poklicnih standardov, za katere se izobraževanje načrtuje z istim programom, so:

- tehnološka sorodnost poklicev oziroma podobnost poklicnih standardov (sorodnost glede na predmet dela, delovna sredstva, tehnološke postopke, delovne naloge, potrebno znanje, spretnosti in ključne kompetence);
- sorodnost položaja poklicev v poklicni vertikali in izkušnjsko preverjene možnosti za razvijanje poklicne kariere (skupaj z možnostjo skupne priprave izobraževalnih programov za poklice različnih stopenj zahtevnosti: srednjih poklicnih, srednjih strokovnih in poklicno-tehniških izobraževalnih programov);
- možnost mobilnosti na trgu dela in fleksibilnosti pri zaposlovanju;

⁶ Za prenovu učnih načrtov in katalogov znanja splošnoizobraževalnih predmetov je pripravljenih pet področij skupnih ciljev: (1) jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, (2) trajnostni razvoj, (3) zdravje in dobrobit, (4) digitalna kompetentnost ter (5) podjetnost (ZRSS, 2023). Skupni cilji in njihovo umeščanje v učne načrte in kataloge znanja).

⁷ Več o ciljih splošnoizobraževalnih predmetov v PSI v *Izhodiščih za prenovu katalogov znanja za splošnoizobraževalne predmete v PSI* (ZRSS, 2023).

- število zaposlenih v nekem poklicu in dolgoročne potrebe;
- podatki o možnostih vzpostavitve učnih mest za praktično usposabljanje.

Pri oblikovanju zasnove izobraževalnega programa upoštevamo še rezultate ustreznih raziskav, pa tudi možnosti izvajanja izobraževanja v mreži šol ter seveda potrebe in možnosti, ki jih imajo podjetja. Zato v delovnih skupinah za pripravo izobraževalnih programov in katalogov znanja sodelujejo tako predstavniki šol kot predstavniki podjetij, predvsem tistih, ki usposablajo dijake. Pri zasnovi določenega izobraževalnega programa sodeluje čim širši krog zainteresiranih, v prvi vrsti podjetja in z njimi povezane ustanove (združenja, zbornice) ter panožni sindikati, na drugi strani pa ministrstva (pristojna za gospodarstvo in obrt, za zaposlovanje in za izobraževanje), ki sodelujejo pri izgradnji sistema izobraževanja in usposabljanja. V razpravo je treba pritegniti tudi strokovno javnost, vključno s fakultetami, inštituti in javnimi zavodi, ki so dejavni na področju izobraževanja in zaposlovanja.

Modularna struktura strokovnega dela izobraževalnih programov

Struktura strokovnega dela izobraževalnega programa se pripravi na podlagi analize ključnih del in kompetenc v poklicnih standardih, ki so podlaga izobraževalnega programa, in širše analize razvoja panoge, mednarodnih primerjav ter ob upoštevanju okvira ključnih kompetenc in rezultatov spremljanja izobraževalnih programov.

Strokovni del izobraževalnega programa sestavljajo strokovni moduli. Strokovni modul je vsebinsko zaokrožena didaktična enota poklicnih kompetenc in standardov znanja, ki povezuje strokovno-teoretično in praktično znanje ter ključne kompetence. Cilj povezovanja različnih vrst znanja je celostnost poklicne usposobljenosti, kar pomeni pripravljenost in sposobnost posameznika, da v poklicnih, družbenih in zasebnih situacijah deluje strokovno ustrezno ter družbeno in osebno odgovorno.

Strokovni moduli se kot zaokroženi sklopi oblikujejo na podlagi ključnih del in zahtevanih poklicnih kompetenc v poklicnih standardih ter nabora ključnih kompetenc za PSI. Zaokrožen sklop poklicnih kompetenc skupaj s ključnimi kompetencami ustvarja osnovo za oblikovanje učnih ciljev strokovnega modula.

Strokovni del izobraževalnega programa je sestavljen iz obveznih in izbirnih strokovnih modulov, ki se določijo z izobraževalnim programom, in strokovnih modulov odprtega kurikula, ki jih šola, ki izobraževalni program izvaja, pripravi v sodelovanju s socialnimi partnerji in podjetji v lokalnem okolju. Strokovni del izobraževalnega

progama je strukturiran tako, da se posameznik na podlagi obveznih in izbirnih strokovnih modulov usposobi vsaj za enega od poklicev, ki jih določajo poklicni standardi, ki so podlaga izobraževalnega programa.

Celoten strokovni del izobraževalnega programa skupaj s splošnoizobraževalnim delom mora zadostiti kriterijem za pridobitev naziva poklicne oziroma strokovne izobrazbe. Kako oblikovati strokovne module in kako postaviti razmerje med obveznimi in izbirnimi moduli, je pomembno strokovno vprašanje, ki ga je treba skrbno pretehtati pri zasnovi izobraževalnega programa. Pri razmerju med obveznimi in izbirnimi strokovnimi moduli gre za razmislek o tem, katere so temeljne poklicne kompetence na strokovnem področju oziroma na ravni programa, ki jih vključimo v obvezni del, in katere so poklicno specifične kompetence, ki jih lahko vključimo v izbirni del programa. Z obveznimi moduli zagotovimo posamezniku mobilnost na trgu dela, z izbirnimi pa usposobitev in poglobitev na področju izbranega poklica ali usmeritve.

Izbirnost se v izobraževalnem programu oblikuje na dveh nivojih, z izbirnimi strokovnimi moduli v nacionalnem delu programa in s strokovnimi moduli v odprtem kurikulumu. Izbirni strokovni moduli (na obeh omenjenih nivojih) imajo lahko več funkcij. Omogočajo profiliranje za določen poklic oziroma smer, še zlasti če na tem področju obstaja ustrezen poklicni standard, oziroma specializacijo in širjenje ter poglobljanje znanja na poklicnem področju, za katero je izobraževalni program pripravljen. S pojasnilom pod predmetnikom jasno opredelimo, katere strokovne module je treba opraviti za usposobitev za določen poklic.

Izbirni moduli se lahko v izobraževalni program vključijo tudi takrat, ko na strokovnem področju, ki ga program pokriva, ni poklicev, ki bi zahtevali specializacijo, oziroma se program pripravi za en poklic. V tem primeru z izbirnimi strokovnimi moduli dijakom omogočimo širitev ali poglobljanje znanja in strokovnih kompetenc.

Odprti kurikulum

S tem, ko del obsega strokovnega dela izobraževalnega programa ni določen na nacionalni ravni, je šolam omogočeno, da šolski izvedbeni kurikulum ustrezno in kar se da hitro prilagodijo potrebam lokalnega okolja in gospodarstva oziroma drugih zaposlovalcev. Odzovejo se lahko tudi na interese dijakov in jim omogočijo pridobivanje specializiranega znanja ter tako podpirajo prehod med izobraževanjem in zaposlitvijo.

Za strokovne module odprtega kurikula šola v sodelovanju s socialnimi partnerji

pripravi kataloge znanja na enak način, kot je to opredeljeno s temi izhodišči. S strokovnimi moduli odprtega kurikula šola dopolni izvedbeni predmetnik programa.

Sodelovanje šole in podjetja

Pri izvajanju programov PSI sodelujeta šola in podjetje. Z oblikovanjem kompetenčno zasnovanih strokovnih modulov in enotnimi standardi znanja izobraževalni program omogoča boljše sodelovanje med šolo in podjetjem. V katalogih znanja so opredeljeni učni cilji, ki jih dijaki dosegajo tako pri pouku v šoli kot s praktičnim usposabljanjem pri delu. Kjer je to mogoče, učitelj v šoli in mentor v podjetju sodelujeta, ne le pri spremljanju in podpori dijaka pri usposabljanju v podjetju, ampak tudi pri projektnem delu in podobnih učnih aktivnostih.

Pristojne zbornice ugotavljajo izpolnjevanje pogojev za izvajanje praktičnega usposabljanja z delom za programe srednjega poklicnega izobraževanja, svetujejo podjetjem pri izvajanju vajeništva in praktičnega usposabljanja z delom, usposablajo mentorje, opravljajo strokovni nadzor in izvajajo vmesne preizkuse.

Z izobraževalnim programom se določi minimalni obseg praktičnega izobraževanja – tako praktičnega pouka, ki se izvaja v šolskih delavnicah in medpodjetniških izobraževalnih centrih, kot praktičnega usposabljanja z delom v podjetjih oziroma zavodih. Minimalni obseg praktičnega pouka in praktičnega usposabljanja z delom je določen za posamezno vrsto programov. V srednjem poklicnem izobraževanju je delež praktičnega usposabljanja v podjetju največji. Podjetjem, ki izpolnjujejo pogoje za praktično usposabljanje in imajo usposobljenega mentorja, omogoči sklepanje vajeniških učnih pogodb.

5. Sestavine izobraževalnih programov

Skladno z Zakonom o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (12. člen) imajo izobraževalni programi PSI splošni in posebni del.

Splošni del vsebuje:

- ime izobraževalnega programa,
- naziv poklicne oziroma strokovne izobrazbe,
- cilje izobraževalnega programa,
- trajanje izobraževanja,
- vpisne pogoje,
- obvezne načine ocenjevanja znanja,
- pogoje za napredovanje in dokončanje izobraževanja.

Posebni del vsebuje:

- predmetnik z navedbo splošnoizobraževalnih predmetov, strokovnih modulov in drugih sestavin izobraževalnega programa ter število ur in kreditnih točk,
- izvedbo izobraževalnega programa,
- znanje izvajalcev,
- kataloge znanja in izpitne kataloge.

Program, ki je prilagojen za udeležence s posebnimi potrebami, vsebuje še:

- navodila za izvajanje,
- dejavnosti, ki so potrebne za doseganje posameznikovega optimalnega razvoja.

Za vsak izobraževalni program se pripravi uvodno besedilo, ki je namenjeno izvajalcem, tj. ravnateljem in učiteljem, pa tudi mentorjem v podjetjih. V tem uvodu se predstavijo:

- izhodišča, ki so bila upoštevana pri pripravi programa in jih je treba upoštevati tudi pri njegovem izvajanju,

- novosti v izobraževalnem programu (glede na predhodni program),
- struktura strokovnega dela izobraževalnega programa in njegova povezanost s trgom dela oziroma poklicnimi standardi,
- umeščenost splošnega znanja,
- umeščenost ciljev ključnih kompetenc,
- naloge izvajalcev izobraževalnega programa (šole in podjetja),
- didaktična priporočila za učitelje, ki vsebujejo tudi priporočila za preverjanje in ocenjevanje znanja, ter
- cilji in način priprave izvedbenega kurikula šole, vključno z izvedbenim kurikulumom za vajeništvo.

6. Izhodišča za oblikovanje predmetnikov srednješolskih izobraževalnih programov

Standard izobraževalnega programa, ki je opredeljen s predmetnikom, določa obseg izvajanja posameznih sestavin programa. Predmetnik skupaj s katalogi znanja in izpitnimi katalogi zagotavlja pridobitev poklicne oziroma strokovne izobrazbe ne glede na organizacijsko obliko izobraževanja.

Ta standard sestavljajo:

- splošnoizobraževalni predmeti, ki so skupni posamezni vrsti programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja,
- strokovni moduli, ki zagotavljajo razvoj poklicnih in ključnih kompetenc ter povezovanje strokovno-teoretičnega in praktičnega izobraževanja,
- odprti kurikul,
- praktično usposabljanje z delom,
- druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela in
- ustrezna oblika zaključnih izpitov.

Strokovni moduli se izvajajo kot pouk v šoli in kot praktično usposabljanje z delom ter z drugimi oblikami sodelovanja med šolo in podjetjem.

Splošni okvir za oblikovanje predmetnika

Pri določanju skupnega obsega izobraževanja upoštevamo, da posamezni letnik obsega 38 tednov izobraževanja, zaključni letnik pa 34 tednov. Število tednov, ko se izvaja pouk, je pri posamezni vrsti izobraževalnih programov odvisno od obsega praktičnega usposabljanja z delom in drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela.

Maksimalni obseg vseh oblik vzgojno-izobraževalnega dela v šoli je 36 ur na teden (Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju – ZPSI, 66. člen). Tedenski obseg pouka v urah je določen za vsako vrsto programa posebej. V nižjem poklicnem izobraževanju je ta 30 ur, v srednjem poklicnem izobraževanju 32 ur ter v srednjem strokovnem in poklicno-tehniškem izobraževanju za poklicno maturo s štirimi predmeti 33 ur, za poklicno maturo s petimi predmeti pa 35 ur. Za druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela je tedenski obseg vzgojno-izobraževalnega dela 32 ur. Tedenski

obseg praktičnega usposabljanja z delom je 38 ur (ZPSI, 39. člen).

V vsak izobraževalni program se obvezno vključi z Izhodišči določen obseg splošnoizobraževalnih predmetov pri posamezni vrsti programov.

Z izobraževalnim programom se določijo tako obvezni kot izbirni strokovni moduli, in sicer v obsegu, ki je določen z Izhodišči. S predmetnikom se določi, kako mora šola izbirne strokovne module vključiti v šolski izvedbeni kurikulum. K temu šola doda še strokovne module odprtega kurikula.

Z Izhodišči je za vsako vrsto izobraževalnih programov določeno minimalno število ur, ki jih je treba nameniti praktičnemu pouku v šoli, in minimalni obseg praktičnega usposabljanja z delom, ki se izvaja v podjetjih.

Obvezna sestavina programa so tudi druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela, ki vključujejo dva sklopa, aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti.

Kreditne točke

Izobraževalni program se ovrednoti s kreditnimi točkami. Kreditna točka je merska enota za vrednotenje vseh oblik dela, ki ga mora opraviti povprečen dijak za doseganje ciljev izobraževalnega programa (ZPSI, 14. člen).

Ovrednotenje izobraževalnih programov s kreditnimi točkami podpira:

- preglednost in primerljivost izobraževalnih programov,
- fleksibilnost izvajanja izobraževalnih programov,
- izbirnost v skladu s programsko ponudbo,
- prenosljivost pridobljenih kreditnih točk med različnimi izobraževalnimi programi in šolami,
- mednarodno mobilnost udeležencev izobraževanja,
- priznavanje učnih ciljev, pridobljenih z neformalnim in priložnostnim učenjem.

Pri vrednotenju posamezne sestavine izobraževalnega programa se upošteva, da posamezni letnik obsega 60 kreditnih točk. Izjema so programi za pridobitev srednje strokovne izobrazbe, ki omogočajo opravljanje poklicne mature s petimi predmeti in imajo vgrajen maturitetni standard pri slovenščini, matematiki in tujem jeziku, ter programi, ki se izvajajo na narodno mešanih območjih in imajo v predmetnik vključene dodatne ure pouka slovenščine in jezika narodne skupnosti.

Z eno kreditno točko se ovrednoti 25 ur učnih aktivnosti dijaka. Za učne aktivnosti štejemo organizirane oblike izobraževanja, kot so pouk v šoli, praktično usposabljanje z delom, projektno delo in druge oblike individualnega ali skupinskega dela, pa tudi samostojno učenje, pripravo na preverjanje in ocenjevanje znanja, delo, ki je potrebno za pripravo izdelka ali storitve na zaključnem izpitu, ipd.

S kreditnimi točkami se ovrednotijo tudi posamezne programske enote izobraževalnega programa, ki določajo učne cilje oziroma znanje, ter tako omogočajo zbiranje in prenašanje ovrednotenega znanja. To so splošnoizobraževalni predmeti, strokovni moduli, praktično usposabljanje z delom, druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela in zaključni izpiti.

Posameznemu strokovnemu modulu se število kreditnih točk dodeli glede na njegovo relativno vrednost znotraj celotnega izobraževalnega programa, širino in globino znanja ter glede na obseg učnih aktivnosti, ki jih mora izvesti povprečen udeleženec izobraževanja.

Za splošnoizobraževalne predmete je število kreditnih točk za posamezno vrsto programov določeno z Izhodišči. V primeru dodatnih učnih ciljev in povečanja obsega pouka za določen predmet se število kreditnih točk sorazmerno poveča. Število kreditnih točk za praktično usposabljanje z delom, druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela ter zaključni izpit oziroma poklicno maturo je prav tako določeno na ravni posamezne vrste programov in je enako za vse programe.

6.1 Programi nižjega poklicnega izobraževanja

Značilnosti in cilji izobraževalnih programov nižjega poklicnega izobraževanja

Programi nižjega poklicnega izobraževanja trajajo dve leti in so ovrednoteni s 120 kreditnimi točkami. Pripravijo se na podlagi poklicnih standardov 3. ravni zahtevnosti del. Udeležencem omogočajo pridobitev kvalifikacije na 3. ravni SOK.

Poklicno usposobljenost na tej ravni omogoča delovanje v predvidljivem kontekstu. To raven označuje izvajanje standardnih postopkov pri reševanju predvidljivih problemov v omejenem obsegu. Učenje je osredotočeno na pretežno praktično, življenjsko in poklicno uporabno znanje ter poteka prek praktičnega usposabljanja, ki je podkrepljeno s strokovno-teoretičnimi vsebinami. Značilno je obvladovanje temeljne pismenosti in temeljnih poklicnih spretnosti, vključno z uporabo

ustreznih orodij, metod, različnih tehnoloških postopkov in materialov.

Program se zaključi z zaključnim izpitom, ki dokazuje usposobljenost za opravljanje poklica na ravni pomočnika.

Cilji splošnoizobraževalnih predmetov

S splošnoizobraževalnimi predmeti dijaki širijo splošno izobrazbo, razvijajo različne vrste pismenosti in ključne kompetence. Temeljni namen splošnoizobraževalnega dela programa je utrditev in dopolnitev splošne izobrazbe iz predmetov, pomembnih za življenjsko in poklicno uspešnost ter za nadaljevanje šolanja. Splošno znanje se povezuje s strokovnim znanjem, pri čemer so učni cilji in vsebine zasnovani v podporo usvajanja tako ključnih kot poklicnih kompetenc ter so osnova za razvoj poklicnih kompetenc in nadaljnje izobraževanje.

Učni cilji predmeta družboslovje in naravoslovje so povezani v skladno celoto ter se osredotočajo predvsem na razvoj ključnih kompetenc in pridobivanje tistih sklopov znanja, ki podpirajo vzgojne vidike izobraževanja, razvoj spretnosti za osebni razvoj, aktivno vključevanje v ožje in širše družbene skupnosti ter tudi aktivno grajenje poklicne kariere.

Cilji strokovnega dela izobraževalnega programa

Programi nižjega poklicnega izobraževanja praviloma vključujejo različne poklice znotraj širšega strokovnega področja. Oblikujejo se ustrezni moduli, ki dijakom omogočajo, da se z izvajanjem delovnih nalog v šoli in podjetjih seznani s posameznimi poklici ter pridobijo temeljne spretnosti.

Celovita poklicna usposobljenost se v programih nižjega poklicnega izobraževanja doseže s poučevanjem teorije ob praktičnem delu tako v šoli kot v podjetjih. Zato se tudi strokovno-teoretični cilji načrtujejo v podporo razvoju spretnosti. Izobraževanje temelji na posnemanju, urjenju in reševanju preprostih problemov. Učitelji in mentorji na obeh učnih mestih učenje organizirajo tako, da dijaki razvijejo pričakovane poklicne in ključne kompetence. Učni cilji strokovnih modulov izhajajo iz tipičnih standardiziranih delovnih opravil. Poudarek je na praktično uporabnem znanju, podprtem s splošnim znanjem, ter pridobivanju ključnih kompetenc in ustreznega strokovno-teoretičnega znanja. Pri pouku se predvsem uresničuje načelo uporabnosti znanja, prednost se daje učenju s primeri pred načelom znanstvene sistematičnosti.

Praktično usposabljanje z delom

Praktično usposabljanje z delom se izvaja na učnih mestih za praktično usposabljanje z delom. Za dijake s posebnimi potrebami se lahko v celoti izvaja v šolskih delavnicah in medpodjetniških izobraževalnih centrih. Za izbor ustreznih učnih mest je odgovorna šola. Praktično usposabljanje z delom na področjih kmetijstva, hortikulture, naravovarstva in gozdarstva se lahko izvaja na šolskih posestvih.

Cilj praktičnega usposabljanja je ob strokovni podpori mentorja z vključitvijo v delo oziroma izvajanjem delovnih nalog nadgraditi temeljne spretnosti v določenem poklicu. Mentor pri pripravi programa usposabljanja upošteva cilje, ki so zapisani v katalogih znanja, in pri tem sodeluje z organizatorjem praktičnega usposabljanja na šoli.

Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela

Obvezna sestavina programa so tudi druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela, ki vključujejo dva sklopa, aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti.

Posebnosti sestave predmetnika

Tedensko število ur pouka brez ur športa ne sme preseči 28 ur. Športna vzgoja se izvaja po dve uri na teden.

Sestavni del predmetnika sta vsaj dva tedna drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela (aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti) v prvem letniku in en teden v drugem letniku.

Praktično usposabljanje z delom obsega najmanj štiri tedne po 38 ur.

Obseg izobraževanja za nižje poklicno izobraževanje

	Število ur ali tednov	Št. kreditnih točk
A – Splošnoizobraževalni predmeti	703 ure	34 KT
Slovenščina	164 ur	8 KT
Matematika	164 ur	9 KT
Družboslovje in naravoslovje	245 ur	12 KT
Športna vzgoja	130 ur	5 KT

	Število ur ali tednov	Št. kreditnih točk
B – Strokovni moduli	797–947 ur	48–56 KT
Praktično izobraževanje		
C – Praktični pouk*	600 ur	24 KT
Č – Praktično usposabljanje z delom	4 tedni (152 ur)	6 KT
D – Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela	96 ur	5 KT
Aktivno državljanstvo	16 ur	1 KT
Interesne dejavnosti	80 ur	4 KT
E – Odprti kurikulum	300–450 ur	17–25 KT
Zaključni izpit	–	2 KT
Obseg pouka v šoli**	65 tednov (1950 ur)	
Skupni obseg izobraževanja	72 tednov	120 KT

* Minimalno število ur, ki se izvajajo znotraj strokovnih modulov.

** Največji obseg pouka v šoli brez drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela.

6.2 Programi srednjega poklicnega izobraževanja

Značilnosti in cilji izobraževalnih programov srednjega poklicnega izobraževanja

Programi srednjega poklicnega izobraževanja trajajo tri leta in so ovrednoteni s 180 kreditnimi točkami. Pripravljajo se na podlagi poklicnih standardov 4. ravni zahtevnosti del. Udeležencem omogočajo pridobitev kvalifikacije na 4. ravni SOK.

Poklicna usposobljenost na tej ravni zahteva prevzemanje odgovornosti tako za lastnosti in kakovost izdelkov/storitev kot za izvajanje delovnih nalog in delovnih procesov. Poleg celovitega znanja, ki podpira izvajanje delovnih nalog, posamezniki s kvalifikacijo na tej ravni poznajo tudi teoretične principe stroke. Učenje s primeri ima prednost pred znanstveno sistematiko. Posameznik znanje uporablja za reševanje različnih opravil in problemov, lahko tudi v manj tipičnih poklicnih situacijah. Značilno je obvladovanje spretnosti, ki so glede na področje delovanja tako široke kot specializirane, vključno z uporabo ustreznih orodij, metod, različnih tehnoloških postopkov in materialov. To raven označujejo tudi prevzemanje odgovornosti za lastno

učenje, določena podjetniška usmerjenost ter sposobnost organiziranja in vključevanja v delovne skupine.

Program se zaključi z zaključnim izpitom, ki dokazuje usposobljenost za samostojno opravljanje poklica in omogoča vpis v poklicno-tehniški izobraževalni program.

Cilji splošnoizobraževalnih predmetov

S splošnoizobraževalnimi predmeti dijaki širijo splošno izobrazbo, razvijajo različne vrste pismenosti in ključne kompetence. Nadgradnja splošne izobrazbe je na tej ravni razumljena v smislu eksemplaričnosti: izbire takšnih učnih ciljev (in z njimi povezanih učnih vsebin), ki zahtevnost in kompleksnost znanja krepijo tam, kjer je z vidika poklicne izobrazbe in poklicnih kompetenc to še posebej potrebno.

Znanje naravoslovja in družboslovja se v program uvršča s samostojnima programskima enotama. Kadar je to ustrezno in to zahtevajo poklicne kompetence, se dodatno znanje, še posebej naravoslovja, integrira v strokovne module.

Cilji strokovnega dela izobraževalnega programa

Celovita poklicna usposobljenost se v programih srednjega poklicnega izobraževanja doseže z ustreznim razmerjem med poukom v šoli in usposabljanjem v podjetjih. Učitelji in mentorji na obeh učnih mestih učenje organizirajo tako, da dijaki razvijejo pričakovane poklicne in ključne kompetence. Učni cilji strokovnih modulov izhajajo iz tipičnih, relativno preglednih, kompleksnih, vendar standardiziranih delovnih opravil. Poudarek je na praktično uporabnem znanju, podprtem s splošnim znanjem, ter pridobivanju ključnih kompetenc in ustreznega strokovno-teoretičnega znanja. Načelo celostnosti pouka in uporabnosti znanja je dopolnjeno s poznavanjem teoretičnih principov, zlasti tistih, ki so v funkciji stroke; prednost se daje učenju s primeri pred načelom znanstvene sistematičnosti.

Spodbuja se razvijanje sposobnosti prenašanja poklicnega znanja v netipične situacije in sposobnosti za reševanje problemov ter obvladovanje različnih tehnik dela in različnih tehnoloških postopkov. Uspešnost doseganja učnih ciljev oziroma poklicne usposobljenosti je odvisna od povezovanja teoretičnega in praktičnega izobraževanja ter sposobnosti samostojne uporabe znanja pri identifikaciji in reševanju tehnoloških problemov v delovnem procesu.

Praktično usposabljanje z delom

Praktično usposabljanje z delom se izvaja na učnih mestih za praktično usposabljanje z delom ali na vajeniških učnih mestih v vajeniški obliki izobraževanja, del pa lahko tudi v medpodjetniških izobraževalnih centrih. Učna mesta, na katerih se usposabljaajo dijaki srednjega poklicnega izobraževanja, so v skladu z zakonom in katalogom praktičnega usposabljanja verificirana pri pristojni zbornici. Praktično usposabljanje z delom na področjih kmetijstva, hortikulture, naravovarstva in gozdarstva se lahko izvaja na šolskih posestvih.

Cilj praktičnega usposabljanja je ob strokovni podpori mentorja z vključitvijo v delo oziroma izvajanjem delovnih nalog razviti celovito poklicno usposobljenost. Mentor pri načrtovanju usposabljanja upošteva učne cilje, ki so zapisani v katalogu praktičnega usposabljanja oziroma katalogih znanja. Pri pripravi programa usposabljanja sodeluje z organizatorjem praktičnega usposabljanja na šoli.

Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela

Obvezna sestavina programa so tudi druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela, ki vključujejo dva sklopa, aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti.

Šolska in vajeniška organizacija izobraževanja

Izobraževalni programi srednjega poklicnega izobraževanja so pripravljeni enotno ne glede na organizacijsko obliko. Izobraževalni programi se lahko izvajajo v:

- šolski obliki izobraževanja in
- vajeniški obliki izobraževanja.

Z izobraževalnim programom se določi, ali se program izvaja v šolski ali vajeniški organizaciji oziroma obeh.

O šolski organizaciji srednjega poklicnega izobraževanja govorimo takrat, kadar šola organizira izobraževanje za udeležence, ki se najmanj 24 tednov praktično usposabljaajo v podjetju. Šola lahko v dogovoru s podjetji in socialnimi partnerji v šolski izvedbeni kurikulum vključi tudi več tednov praktičnega usposabljanja v podjetjih, vendar največ 53 tednov. Temu ustrezno zmanjša obseg strokovnih modulov.

O vajeniški organizaciji izobraževanja govorimo takrat, ko se udeleženec praktično usposablja pri delodajalcu najmanj 50 % celotnega časa izobraževanja. V vajeniški obliki izobraževanja se v šoli izvedejo vsi splošnoizobraževalni predmeti in

trije tedni (96 ur) drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela. V okviru drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela se obvezno izvede sklop aktivno državljanstvo. Izvajanje strokovnih modulov se v vajeniški organizaciji ustrezno uskladi s cilji praktičnega usposabljanja z delom, ki so na podlagi dogovora med šolo in delodajalci določeni z načrti izvajanja vajeništva. Ure odprtega kurikula se v vajeniški organizaciji namenijo praktičnemu usposabljanju z delom. Kadar si vajenec v podjetju pridobi dodatno znanje, se na podlagi pripravljenega kataloga znanja to tudi oceni ter vpiše v spričevalo in prilogo k spričevalu.

Posebnosti sestave predmetnika

Tedensko število ur pouka brez ur športa v šolski organizaciji ne sme preseči 30 ur; v vajeniški organizaciji je zgornje tedensko število ur pouka brez športa 34 ur.

V šolski organizaciji izobraževanja se izvajata dve uri športne vzgoje na teden; če pouk na šoli poteka manj kot tri dni na teden (celoletna vajeniška organizacija), se izvaja le ena ura športa na teden.

Sestavni del predmetnika sta vsaj dva tedna drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela (aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti) na leto, v zadnjem letniku pa najmanj en teden. V vajeniški organizaciji se izvaja en teden drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela na leto.

Praktično usposabljanje z delom obsega najmanj 24 tednov po 38 ur.

Obseg izobraževanja za srednje poklicno izobraževanje

	Število ur ali tednov	Št. kreditnih točk
A – Splošnoizobraževalni predmeti	1041 ur	53 KT
Slovenščina	210 ur	12 KT
Matematika	210 ur	12 KT
Tuji jezik	162 ur	9 KT
Umetnost	33 ur	2 KT
Naravoslovje	132 ur	6 KT
Družboslovje	132 ur	6 KT
Športna vzgoja*	162 ur	6 KT
B – Strokovni moduli	1151–1231 ur	62–65 KT

	Število ur ali tednov	Št. kreditnih točk
Praktično izobraževanje		
C – Praktični pouk**	600 ur	24 KT
Č – Praktično usposabljanje z delom	24 tednov (912 ur)	36 KT
D – Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela***	160 ur	8 KT
Aktivno državljanstvo	30 ur	2 KT
Interesne dejavnosti	130 ur	6 KT
E – Odprti kurikul	320–400 ur	16–19 KT
Zaključni izpit	–	2 KT
Obseg pouka****	81 tednov (2592 ur)	
Skupni obseg izobraževanja	110 tednov	180 KT

* V celoletni vajeniški organizaciji izobraževanja se športna vzgoja izvaja eno uro na teden (3 KT).

** Minimalno število ur, ki se v šolski organizaciji izvaja znotraj strokovnih modulov; v vajeniški organizaciji se obseg praktičnega pouka v šoli ustrezno zmanjša.

*** V vajeniški organizaciji izobraževanja se izvajajo trije tedni (96 ur) drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela, od tega se 30 ur obvezno nameni za aktivno državljanstvo.

**** Največji obseg pouka v šoli brez drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela v šolski organizaciji; v vajeniški organizaciji je to 52 tednov (1664 ur).

6.3 Programi srednjega strokovnega izobraževanja

Značilnosti in cilji izobraževalnih programov srednjega strokovnega izobraževanja

Programi srednjega strokovnega izobraževanja trajajo štiri leta in so ovrednoteni z 240 kreditnimi točkami, kadar se zaključijo s poklicno maturo s štirimi predmeti, oziroma z 249 kreditnimi točkami v primeru zaključka s poklicno maturo s petimi predmeti. Pripravljajo se na podlagi poklicnih standardov 5. ravni zahtevnosti del. Pridobljena kvalifikacija se uvršča na 5. raven SOK.

Poklicna usposobljenost na tej ravni pomeni večjo stopnjo samostojnosti in odgovornosti za lastnosti in kakovost izdelkov/storitev ter tudi za izvajanje delovnih nalog in procesov. Prednost imata splošno in strokovno znanje, pridobljena s spoznavanjem različnih strokovnih področij in teoretičnih načel. Pri načrtovanju učnih ciljev sta spoznavanje teorije in uporaba znanja v delovnih procesih enakovredna.

Učenje poteka tako z analitičnim mišljenjem kot z reševanjem delovnih problemov tudi v netipičnih poklicnih situacijah. Pridobljene spretnosti, vključno z uporabo ustreznih orodij, različnih tehnoloških postopkov, materialov in teorij, so glede na področje delovanja široke, lahko pa tudi specializirane. To raven označujejo samoiniciativnost, podjetniška usmerjenost, pripravljenost za pridobivanje novega znanja ter vključevanje v kompleksne in heterogene delovne skupine.

Programi srednjega strokovnega izobraževanja so široko zasnovani srednješolski programi z dvojno kvalifikacijo. Zato se programi zaključijo s poklicno maturo. Diplomanti si pridobijo strokovno izobrazbo na ravni zahtevnih del ter dostop do študija v programih višjega in visokega strokovnega izobraževanja, z opravljeno poklicno maturo s petimi predmeti pa tudi do tistih visokošolskih univerzitetnih in enovitih magistrskih študijskih programov, ki to omogočajo.

Cilji splošnoizobraževalnih predmetov

S splošnoizobraževalnimi predmeti dijaki širijo splošno izobrazbo, poglobljajo teoretično znanje na ravni znanstvene sistematike ter razvijajo analitične in metodološke zmožnosti. Glede na zahtevnost in kompleksnost učnih ciljev so primerljivi s predmeti gimnazijskih programov.

V skladu z možnostmi, ki jih omogoča Zakon o maturi, se pri slovenščini, matematiki in tujem jeziku vgradi tako standard, ki omogoča opravljanje poklicne mature s štirimi predmeti, kot tudi maturitetni standard, ki omogoča opravljanje poklicne mature s petimi predmeti.

Znanje naravoslovnih in družboslovnih predmetov se v program uvršča s samostojnimi predmeti. Pouk teh predmetov omogoča spoznavanje ustreznih znanstvenih področij in na izbranih primerih omogoča poglobljanje teoretičnih principov, ki so podlaga za razumevanje stroke. Kadar je ustrezno in to zahteva razvoj poklicnih kompetenc, se dodatno znanje splošnoizobraževalnih predmetov integrira v strokovne module ali pa se v ta namen pripravijo posebni katalogi znanja z dodatnimi sklopi učnih ciljev.

Cilji strokovnega dela izobraževalnega programa

Poklicna usposobljenost mora v programih srednjega strokovnega izobraževanja zagotavljati obvladovanje tehnološko in delovno kompleksnih ter zahtevnejših procesov, prenašanje poklicnega znanja v problemske situacije ter obvladovanje

priprave in kontrole delovnega procesa zlasti z vidika kakovosti dela in reševanja problemov. Učni cilji strokovnih modulov izhajajo iz tipičnih in netipičnih kompleksnih delovnih opravil z večjo stopnjo delovne samostojnosti in tehnološke inovativnosti ter sposobnosti reševanja problemov. Pri tem sta poznavanje teorije in uporaba znanja enakovredna.

Treba je biti pozoren, da se zaradi kompetenčno naravnane strokovnega dela izobraževalnega programa ne izgubi sistematika strok, ki pomenijo ustrezno podlago za vseživljenjsko izobraževanje in nadaljnji študij ter za celovit razvoj kompetenc tako med izobraževanjem kot pozneje v kariernem razvoju.

Izobraževanje naj poleg pristopa, ki izhaja iz metodologije strok, v večji meri temelji na analitičnem mišljenju in reševanju strokovnih problemov. Doseganje specifičnih poklicnih ciljev je odvisno od širine teoretičnega znanja, razvoja sposobnosti za samostojno uporabo znanja v novih delovnih situacijah ter inovativnih oblik povezovanja učenja v šoli in podjetjih.

Praktično usposabljanje z delom

Praktično usposabljanje z delom se izvaja na učnih mestih v podjetjih, lahko pa tudi v medpodjetniških izobraževalnih centrih. Za izbor ustreznih učnih mest, na katerih se usposabljaajo dijaki srednjega strokovnega izobraževanja, je odgovorna šola. Praktično usposabljanje z delom na področjih kmetijstva, hortikulture, naravovarstva in gozdarstva se lahko izvaja na šolskih posestvih.

Cilj usposabljanja dijakov v podjetju je vključitev v delo oziroma izvajanje delovnih nalog ob strokovni podpori mentorja. Mentor pri načrtovanju usposabljanja upošteva učne cilje strokovnih modulov in v ustrezni meri tudi pričakovanja dijaka. Načrt usposabljanja v podjetju predvidi možnost vključitve dijakov v realne delovne situacije oziroma delovna mesta; pri tem naj dijaki čim bolj samostojno izvajajo delovne naloge in rešujejo realne probleme v delovnem procesu. Mentor pri tem sodeluje z organizatorjem praktičnega usposabljanja na šoli.

Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela

Obvezna sestavina programa so tudi druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela, ki vključujejo dva sklopa, aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti.

Posebnosti sestave predmetnika

Predmetnik se oblikuje tako za poklicno maturo s štirimi predmeti kot za poklicno maturo s petimi predmeti. Dijaki se v zadnjih dveh letnikih pri slovenščini, matematiki in tujem jeziku delijo v dve skupini.

Tedensko število ur pouka v predmetniku za skupino, ki opravlja poklicno maturo s štirimi predmeti, ne sme preseči 33 ur, za skupino, ki opravlja poklicno maturo s petimi predmeti, pa 35 ur. Na teden se izvajata dve oziroma tri ure športne vzgoje.

Izobraževalni program vsebuje najmanj dva naravoslovna in dva družboslovna predmeta z obvezno zgodovino v obsegu 102 uri (5 KT). Drugi predmeti so pripravljeni v obsegu 68 ur (3 KT).

Praktično usposabljanje z delom obsega najmanj osem tednov po 38 ur.

Sestavni del predmetnika so trije tedni drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela (aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti) na leto, v zadnjem letniku pa en teden.

Obseg izobraževanja za srednje strokovno izobraževanje

	Poklicna matura s štirimi predmeti		Poklicna matura s petimi predmeti	
	Število ur ali tednov	Št. kreditnih točk	Število ur ali tednov	Št. kreditnih točk
A – Splošnoizobraževalni predmeti	2136 ur	100 KT	2419 ur	113 KT
Slovenščina	484 ur	24 KT	560 ur	27 KT
Matematika	387 ur	19 KT	560 ur	27 KT
Tuji jezik	416 ur	20 KT	450 ur	22 KT
Umetnost	68 ur	3 KT	68 ur	3 KT
Družboslovni predmeti				
• zgodovina*				
• geografija	238 ur	11 KT	238 ur	11 KT
• sociologija				
• psihologija				
Naravoslovni predmeti				
• fizika	204 ure	9 KT	204 ure	9 KT
• kemija				
• biologija				
Športna vzgoja	339 ur	14 KT	339 ur	14 KT
B – Strokovni moduli	1528–1728 ur	78–88 KT	1528–1728 ur	78–88 KT

	Poklicna matura s štirimi predmeti		Poklicna matura s petimi predmeti	
	Število ur ali tednov	Št. kreditnih točk	Število ur ali tednov	Št. kreditnih točk
Praktično izobraževanje				
C – Praktični pouk**	540 ur	22 KT	540 ur	22 KT
Č – Praktično usposabljanje z delom	8 tednov (304 ure)	12 KT	8 tednov (304 ure)	12 KT
D – Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela				
	320 ur	13 KT	320 ur	13 KT
Aktivno državljanstvo	35 ur	2 KT	35 ur	2 KT
Interesne dejavnosti	285 ur	11 KT	285 ur	11 KT
E – Odprti kurikul				
	426–626 ur	23–33 KT	370–570 ur	19–29 KT
Poklicna matura	–	4 KT	–	4 KT
Obseg pouka v šoli***	130 tednov (4290 ur)		130 tednov (4517 ur)	
Skupni obseg izobraževanja	148 tednov	240 KT	148 tednov	249 KT

* Zgodovina se obvezno vključi v predmetnik.

** Minimalno število ur, ki se izvaja znotraj strokovnih modulov.

*** Največji obseg pouka v šoli brez drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela.

Priporočila za oblikovanje izvedbenega predmetnika

Ker se programi, ki omogočajo pridobitev srednje strokovne izobrazbe, zaključijo s poklicno maturo iz štirih ali s poklicno maturo iz petih predmetov, šola razporedi obseg pouka tako, da pouk v 1. in 2. letniku obsega 35 ur na teden za vse dijake. Posledično imajo dijaki, ki bodo opravljali poklicno maturo s štirimi predmeti v 3. in 4. letniku po 31 ur pouka na teden. Izvedbeni predmetnik je tako v prvih dveh letnikih enak za vse dijake, v zadnjih dveh letnikih pa se pri slovenščini, matematiki in tujem jeziku oblikuje diferencirano.

Priporočamo naslednjo razporeditev ur pouka slovenščine, matematike in tujega jezika po letnikih:

Poklicna matura s štirimi predmeti			
	Število ur v 1. in 2. letniku	Število ur v 3. in 4. letniku	Standard
Slovenščina	264 ur	220 ur	484 ur
Matematika	198 ur	189 ur	387 ur
Tuji jezik	198 ur	218 ur	416 ur

Poklicna matura s petimi predmeti			
	Število ur v 1. in 2. letniku	Število ur v 3. in 4. letniku	Maturitetni standard
Slovenščina	264 ur	296 ur	560 ur
Matematika	198 ur	362 ur	560 ur
Tuji jezik	198 ur	252 ur	450 ur

6.4 Programi poklicno-tehniškega izobraževanja

Značilnosti in cilji izobraževalnih programov poklicno-tehniškega izobraževanja

Programi poklicno-tehniškega izobraževanja trajajo dve leti in so ovrednoteni s 120 kreditnimi točkami, kadar se zaključijo s poklicno maturo s štirimi predmeti, oziroma s 127 kreditnimi točkami v primeru zaključka s poklicno maturo s petimi predmeti. Pripravljajo se na podlagi poklicnih standardov 5. ravni zahtevnosti del. Pridobljena kvalifikacija se uvršča na 5. raven SOK.

Za programe poklicno-tehniškega izobraževanja v osnovi veljajo enaka načela kot za pripravo programov srednjega strokovnega izobraževanja. Izobraževalni programi se oblikujejo kot nadgradnja programov srednjega poklicnega izobraževanja in diplomantom teh programov omogočajo, da na ustreznem strokovnem področju dosežejo srednjo strokovno izobrazbo, ki je enakovredna izobrazbenemu standardu štiriletnih programov srednjega strokovnega izobraževanja.

Ker se programi poklicno-tehniškega izobraževanja zaključijo s poklicno maturo iz štirih ali petih predmetov, se pouk izvaja diferencirano, prilagojeno zahtevam mature, sestavljene iz štirih oziroma petih predmetov, v obsegu, ki zagotavlja maturitetni standard ene ali druge oblike mature.

Programi se pripravljajo na podlagi razlike med srednjim poklicnim in srednjim strokovnim izobraževanjem na ustreznem strokovnem področju. Programi poklicno-

tehniškega izobraževanja se lahko pripravljajo tudi za poklice, za katere ni predvideno srednje strokovno izobraževanje.

Enako kot programi srednjega strokovnega izobraževanja se tudi programi poklicno-tehniškega izobraževanja zaključijo s poklicno maturo. Omogočajo pridobitev t. i. dvojne kvalifikacije. Diplomanti si pridobijo strokovno izobrazbo na ravni zahtevnih del ter dostop do študija v programih višjega in visokega strokovnega izobraževanja (pod dodatnimi pogoji pa tudi univerzitetnega).

Cilji splošnoizobraževalnih predmetov

S splošnoizobraževalnimi predmeti dijaki nadgradijo splošno izobrazbo, ki so jo pridobili v srednjem poklicnem izobraževanju, pa tudi poglobijo teoretično znanje na ravni znanstvene sistematike ter razvijajo analitične in metodološke zmožnosti. Z učnimi cilji na ustrezni ravni zahtevnosti se smiselno nadgrajujejo standardi znanja na ravni srednje poklicne izobrazbe, hkrati pa se upoštevajo zmožnosti dijakov na tej stopnji izobraževanja.

V skladu z možnostmi, ki jih omogoča Zakon o maturi, se pri slovenščini, matematiki in tujem jeziku vgradi tako standard, ki omogoča opravljanje poklicne mature s štirimi predmeti, kot tudi maturitetni standard, ki omogoča opravljanje poklicne mature s petimi predmeti.

Znanje naravoslovnih in družboslovnih predmetov se v program uvršča s samostojnimi predmeti. Pouk teh predmetov omogoča spoznavanje ustreznih znanstvenih področij in na izbranih primerih omogoča poglobljanje teoretičnih principov, ki so podlaga za razumevanje stroke. Kadar je ustrezno in to zahteva razvoj poklicnih kompetenc, se dodatno znanje splošnoizobraževalnih predmetov integrira v strokovne module ali okrepi z dodatnimi sklopi učnih ciljev splošnoizobraževalnih predmetov.

Cilji strokovnega dela izobraževalnega programa

Poklicna usposobljenost v programih poklicno-tehniškega izobraževanja zagotavlja obvladovanje tehnološko in delovno kompleksnih ter zahtevnejših procesov, prenašanje poklicnega znanja v problemske situacije ter obvladovanje priprave in kontrole delovnega procesa zlasti z vidika kakovosti dela in reševanja problemov.

V katalogih znanja je treba zagotoviti pridobivanje širokega strokovnega znanja,

ki pomeni tudi ustrezno podlago za vseživljenjsko učenje in nadaljnji študij ter za celovit razvoj kompetenc tako med izobraževanjem kot pozneje v kariernem razvoju. Izobraževanje naj poleg pristopa, ki izhaja iz metodologije strok, v večji meri temelji na analitičnem mišljenju in reševanju strokovnih problemov.

Praktično usposabljanje z delom

Praktično usposabljanje z delom se izvaja na učnih mestih v podjetjih, lahko pa tudi v medpodjetniških izobraževalnih centrih. Za izbor ustreznih učnih mest, na katerih se usposabljaajo dijaki poklicno-tehniškega izobraževanja, je odgovorna šola. Praktično usposabljanje z delom na področjih kmetijstva, hortikulture, naravovarstva in gozdarstva se lahko izvaja na šolskih posestvih.

Cilj usposabljanja dijakov v podjetju je vključitev v delo oziroma izvajanje delovnih nalog ob strokovni podpori mentorja. Mentor pri tem sodeluje z organizatorjem praktičnega usposabljanja na šoli.

Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela

Obvezna sestavina programa so tudi druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela, ki vključujejo dva sklopa, aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti.

Posebnosti sestave predmetnika

Tedensko število ur pouka ne sme preseči 33 ur za skupino, ki opravlja poklicno maturo s štirimi predmeti, in ne sme preseči 35 ur za skupino, ki opravlja poklicno maturo s petimi predmeti. Na teden se izvajata dve oziroma tri ure športne vzgoje.

Izobraževalni program vsebuje najmanj dva naravoslovna in dva družboslovna predmeta z obvezno zgodovino v obsegu 34 ur (2 KT). Obseg posameznega predmeta je 34 oziroma 68 ur (2 oziroma 4 KT).

Praktično usposabljanje z delom obsega najmanj dva tedna po 38 ur.

Sestavni del predmetnika so trije tedni drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela (aktivno državljanstvo in interesne dejavnosti), dva tedna v prvem in en teden v drugem letniku.

Obseg izobraževanja za poklicno-tehniško izobraževanje

	Poklicna matura s štirimi predmeti		Poklicna matura s petimi predmeti	
	Število ur ali tednov	Št. kreditnih točk	Število ur ali tednov	Št. kreditnih točk
A – Splošnoizobraževalni predmeti	1123 ur	56 KT	1312 ur	66 KT
Slovenščina	268 ur	13 KT	296 ur	15 KT
Matematika	201 ura	10 KT	362 ur	18 KT
Tuji jezik	268 ur	13 KT	268 ur	13 KT
Umetnost	32 ur	2 KT	32 ur	2 KT
Družboslovni predmeti				
• zgodovina*				
• geografija	102 uri	6 KT	102 uri	6 KT
• sociologija				
• psihologija				
Naravoslovni predmeti				
• fizika	102 uri	6 KT	102 uri	6 KT
• kemija				
• biologija				
Športna vzgoja	150 ur	6 KT	150 ur	6 KT
B – Strokovni moduli	808–848 ur	39–41 KT	808–848 ur	39–41 KT
Praktično izobraževanje				
C – Praktični pouk**	300 ur	12 KT	300 ur	12 KT
Č – Praktično usposabljanje z delom	2 tedna (76 ur)	3 KT	2 tedna (76 ur)	3 KT
D – Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela				
Interesne dejavnosti	96 ur	4 KT	96 ur	4 KT
E – Odprti kurikulum	240–280 ur	12–14 KT	185–225ur	9-11 KT
Poklicna matura	–	4 KT	–	4 KT
Obseg izobraževanja v šoli***	67 tednov (2211 ur)	120 KT	67 tednov (2345 ur)	127 KT
Skupni obseg izobraževanja	72 tednov		72 tednov	

* Zgodovina se obvezno vključi v predmetnik.

** Minimalno število ur, ki se izvaja znotraj strokovnih modulov.

*** Največji obseg izobraževanja v šoli brez drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela.

Priporočila za oblikovanje izvedbenega predmetnika

Ker se programi poklicno-tehniškega izobraževanja zaključijo s poklicno maturo iz štirih ali s poklicno maturo iz petih predmetov, šola pri pouku slovenščine, matematike in tujega jezika oblikuje dve skupini.

6.5 Programi poklicnega tečaja

Programi poklicnega tečaja omogočajo absolventom gimnazij (splošnih, strokovnih, klasičnih, umetniških) pridobitev prvega poklica na enaki ravni kot v ustreznih srednjih poklicnih in strokovnih šolah. Poklicni tečaj je oblika izobraževanja, ki je vzporedna siceršnjemu rednemu srednjemu strokovnemu (poklicnemu) izobraževanju.

Program lahko obiskuje vsakdo, ki je uspešno končal četrti letnik katerekoli gimnazije. Drugi pogoji morajo biti identični z vpisnimi pogoji v ustreznem programu srednjega strokovnega (poklicnega) izobraževanja.

Temeljna načela za pripravo predmetnika in katalogov znanja

Predmetniki in katalogi znanja se v izobraževalnem programu poklicnega tečaja pripravljajo na podlagi veljavnih izobraževalnih programov srednjega strokovnega (poklicnega) izobraževanja. Če ustreznega programa srednjega strokovnega (poklicnega) izobraževanja ni, se predmetnik in katalog znanja pripravita v skladu z minimalnim standardom strokovno-teoretičnega in praktičnega znanja v srednjem strokovnem (poklicnem) izobraževanju.

Izobraževalni program ima največ 32 ur pouka na teden ter zajema strokovne module z vključenim praktičnim izobraževanjem v ustreznem razmerju, izhajajoč iz programa ustreznega srednjega strokovnega izobraževanja. V katalogih znanja za strokovne module ne ponavljamo vsebin, ki so jih gimnazijci že obravnavali, temveč se ravnamo po načelih praktične uporabe na poklicnem področju.

Pogoj za zaključek je opravljena poklicna matura. Kandidatom, ki so opravili splošno maturo, ni treba opravljati izpitov iz splošnoizobraževalnih predmetov (slovenščina in tuji jezik ali matematika). Naziv strokovne izobrazbe v programu poklicnega tečaja, ki je pripravljen na podlagi programa srednjega strokovnega izobraževanja, je enak kot v ustreznem programu srednjega strokovnega izobraževanja.

7. Izhodišča za pripravo katalogov znanja in izpitnih katalogov

Katalog znanja za strokovni modul je kurikularni dokument, ki je osnova za načrtovanje učnih dejavnosti ter dejavnosti preverjanja in ocenjevanja znanja. Čeprav se katalog znanja pripravi za posamezen strokovni modul, je treba učne cilje smiselno oblikovati v povezavi z drugimi programskimi enotami izobraževalnega programa (strokovnimi moduli in splošnoizobraževalnimi predmeti) ter upoštevati celovitost poklicne usposobljenosti.

Katalog praktičnega usposabljanja je kurikularni dokument, ki opredeljuje standard potrebne praktične usposobljenosti v programih srednjega poklicnega izobraževanja, ter je osnova za načrtovanje in izvajanje praktičnega pouka v šoli in praktičnega usposabljanja z delom. V vajeniški obliki izobraževanja je ključna osnova za načrtovanje, izvajanje in spremljanje celotnega procesa praktičnega usposabljanja.

Izpitni katalogi opredeljujejo cilje, znanja in način izvedbe posameznega izpita, ki se opravlja na zaključnem izpitu oziroma na poklicni maturi.

7.1 Katalog znanja za strokovni modul

Izhodišča opredeljujejo smernice za pripravo in strukturo katalogov znanja za posamezen strokovni modul.⁸ Na enak način se oblikujejo tudi katalogi znanja za strokovne module odprtega kurikula, ki jih pripravi šola.

Pri oblikovanju katalogov znanja za strokovne module delovne skupine sledijo naslednjim smernicam:

- V posamezen katalog znanja se smiselno vključi sklop poklicnih kompetenc, na podlagi katerih se opredelita namen in vloga strokovnega modula v izobraževalnem programu.
- Katalogi znanja se načrtujejo učno-ciljno: z učnimi cilji določimo namen in učinke učnega procesa, učitelji pa avtonomno izberejo učne oblike, učne metode in vsebino.

⁸ Sestavni del izobraževalnih programov PSI so tudi katalogi znanja splošnoizobraževalnih predmetov, ki se pripravijo v skladu z *Izhodišči za prenovu katalogov znanja za splošnoizobraževalne predmete v PSI* (ZRSŠ, 2023).

- Katalogi znanja tako pri učnih ciljih kot v standardih znanja smiselno vključujejo cilje ključnih kompetenc.
- Osnovno vodilo pri pripravi katalogov znanja naj bo povezanost in prepletenost strokovno-teoretičnega in praktičnega znanja ter ključnih kompetenc. Prepletenost različnih vrst znanja in usmerjenost v razvoj vseh dimenzij kompetence prispevata k razvoju celovite poklicne usposobljenosti za načrtovanje, izvedbo in evalvacijo strokovnih nalog in reševanje problemov.
- Katalogi znanja naj bodo z ozirom na vrsto izobraževalnih programov uravnoteženi glede upoštevanja načela sistematičnosti in eksemplarnosti pouka. V nižjem poklicnem izobraževanju naj bo poudarek na praktično uporabnem znanju, v srednjem poklicnem izobraževanju naj ima učenje s primeri prednost pred sistematiko. Sistematičnost znanja naj se postopno razvija ob obravnavanju tipičnih poklicnih primerov in situacij. V srednjem strokovnem izobraževanju je poudarek tako na usvajanju strokovne sistematike kot na uporabi strokovnega znanja pri načrtovanju, izvedbi in evalvaciji zahtevnejših in kompleksnih delovnih nalog.
- Učni cilji naj bodo čim jasneje določeni, da učiteljem omogočajo nadaljnjo operacionalizacijo, odpirajo pot k postavljanju standardov znanja in jih je mogoče doseči v določenem učnem obdobju. Standardi znanja izhajajo iz njih ter omogočajo preverjanje in ocenjevanje doseganja ciljev.

Sestavine kataloga znanja

Katalog znanja za strokovni modul vsebuje:

- ime strokovnega modula,
- opredelitev strokovnega modula,
- poklicne kompetence in učne cilje,
- standarde znanja.

Ime strokovnega modula

Z imenom strokovnega modula poimenujemo ožje strokovno področje, ki ga določajo cilji strokovnega modula.

Opredelitev strokovnega modula

V nekaj stavkih opišemo namen in vlogo strokovnega modula v izobraževalnem programu oziroma njegovem strokovnem delu. Pojasnimo tudi, kako učni cilji prispevajo k celoviti poklicni usposobljenosti, povezanosti z drugimi enotami izobraževalnega programa ter povezanosti vključenih poklicnih in ključnih kompetenc s poklicem oziroma širšim strokovnim področjem.

Poklicne kompetence in učni cilji

Na podlagi analize poklicnih standardov in ključnih kompetenc za PSI za vsak strokovni modul opredelimo poklicne kompetence. Njihovo število naj ne bo preveliko (npr. od tri do šest).

Vsako poklicno kompetenco razčlenimo z učnimi cilji. Ti bodo podlaga tako za opredelitev standardov znanja kot za izbiro učne snovi, učnih metod in oblik poučevanja, pa tudi učnih gradiv in sredstev (oprema, orodja ipd.).

Pri opredeljevanju učnih ciljev upoštevamo vse tri vidike razvoja kompetenc:

- **Kognitivni vidik:** usvajanje strokovno-teoretičnega in konceptualnega znanja (teorije, koncepti, zakonitosti, strokovna sistematika). Dijaki razvijajo zmožnosti teoretičnega utemeljevanja ter kritične obravnave strokovnih nalog in poklicnih problemov, znajo oceniti kakovost rezultata ter uporabljajo strokovni oziroma tehnični jezik, obvladajo strokovno izrazje in standardne simbole.
- **Funkcionalni vidik:** razvoj spretnosti in proceduralnega znanja – s cilji opredelimo tudi ročne in metodološke spretnosti, kot so obvladovanje različnih tehnik, postopkov, procesov in metod dela; ta vidik vključuje tudi obvladovanje procesov na področju zagotavljanja standardov kakovosti ter cilje s področja digitalnih kompetenc, kompetenc za trajnostnost, podjetnosti ter varovanja zdravja. V poklicnem izobraževanju je ključni poudarek na funkcionalnem vidiku.
- **Vzgojno-socializacijski vidik:** med cilje vključimo tudi področja, ki se nanašajo na razvoj dijakove profesionalne etike in avtonomne držbe v odnosu do soljudi (sodelavcev, strank), strokovne in širše skupnosti ter okolja. Upoštevamo razvoj zmožnosti komuniciranja, sodelovanja in timskega delovanja, samostojnosti, vseživljenjskega učenja, reševanja konfliktov ipd.

Pri zapisu učnih ciljev posebno pozornost namenimo določitvi taksonomske ravni, s katero opišemo pričakovano raven obvladovanja znanja in spretnosti oziroma vrsto in raven spoznavnega ali delovnega procesa.

Standardi znanja

Razumljivo oblikovani standardi znanja so podlaga za vidnost in merljivost kompetenc v kompetenčno zasnovanih izobraževalnih programih. Izhajajo iz učnih ciljev ter omogočajo preverjanje in ocenjevanje doseganja ciljev. Standardi znanja so operacionalizirani in objektivno preverljivi učni cilji, ki vsebujejo obseg in kakovost znanja, spretnosti in veščin, ki naj bi jih izkazal dijak (Milekšič, 2010). Nanašajo se torej na dijaka, in ne učitelja, ter pokažejo, kako naj dijak ob koncu določenega ocenjevalnega obdobja izkaže doseganje učnih ciljev. Tako standarde znanja razumemo kot učne izide, ki odražajo opisnike SOK na ustrezni ravni.

Standardi znanja se pišejo za posamezno kompetenco, in sicer tako, da se opredeljeno strokovno znanje in spretnosti ustrezno povežejo s procesnimi in socializacijskimi cilji. Standardi znanja sicer izhajajo iz učnih ciljev, vendar teh s standardi znanja ne podvajamo, ampak v njih navedemo le ključno znanje, spretnosti in veščine, ki so potrebni za oblikovanje povratne informacije in ocenjevanje nivoja doseženih kompetenc. Zapis standarda znanja začnemo z aktivnim glagolom, ki opisuje zahtevnost miselnega procesa in spretnosti, ki jih želimo doseči pri dijaku. Pri formulacijah si pomagamo s taksonomijami. Poleg izbire glagola, ki opiše miselni proces in spretnost dijaka, smo pozorni tudi na druge izraze, ki odražajo zahtevnost aktivnosti in stopnjo samostojnosti dijaka. Posamezen standard znanja naj praviloma vsebuje do dva aktivna glagola. Standard znanja naj se nanaša na čas določenega ocenjevalnega obdobja.

Standarde znanja razdelimo na dve ravni, in sicer ločimo minimalni in optimalni standard (Kavnik, 2021).

Minimalni standard znanja določa tista znanja in spretnosti, ki dijaku omogočajo minimalno osnovo za nadaljnje učenje in napredovanje ter opravljanje poklica.

Optimalni standard znanja določa, kakšno znanje in spretnosti bodo veljali za najboljše dijake v določenem obdobju (Sentočnik, 2004).

Pri nekaterih ciljih ločevanje na minimalne in optimalne standarde ni mogoče ali smiselno. Tak primer je varstvo pri delu, kjer je zaradi zagotavljanja varnosti dijaka minimalni standard znanja enak optimalnemu.

7.2 Katalog praktičnega usposabljanja

Katalog praktičnega usposabljanja (KPU) pregledno predstavi celotno delovno področje potrebne poklicne usposobljenosti, ki naj jo dijak doseže med praktičnim usposabljanjem z delom in pri praktičnem pouku v šoli. KPU opredeljuje delovne procese in učne cilje. Delovna skupina pri njihovem določanju za osnovo vzame poklicne standarde, predvsem pa učne cilje strokovnih modulov, vključno s ključnimi kompetencami. Pri tem se upoštevajo racionalnost in učinkovitost izobraževanja ter pričakovane delovne razmere v podjetjih in zavodih.

KPU se pripravlja vzporedno s katalogi znanja, in sicer v njem zapišemo tiste delovne procese, v katere se bo dijak vključeval, in tiste učne cilje, ki jih je treba doseči pri praktičnem izobraževanju.

Kadar je zaradi izbirnosti v programu to potrebno, se opredeljeni delovni procesi in učni cilji delijo na obvezni in izbirni del.

Katalog praktičnega usposabljanja ima naslednje sestavine:

- cilji praktičnega usposabljanja,
- delovni procesi in učni cilji.

7.3 Izpitni katalogi

Za programe nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja se za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita programa pripravi izpitni katalog za izdelek oziroma storitev in zagovor.

Sestavine izpitnega kataloga so:

- ime izpita,
- izpitni cilji,
- izpeljava izpita,
- kompetence, ki jih udeleženec izkazuje na zaključnem izpitu,
- ocenjevanje,
- primer izpitnega gradiva.

Za programe srednjega strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja ter poklicni tečaj se pripravi predmetna izpitna kataloga za drugi in četrti predmet poklicne mature ter sta praviloma enaka za vse tri vrste programov.

Sestavine predmetnega izpitnega kataloga za drugi in četrti predmet poklicne mature so:

- uvod,
- ime izpita,
- izpitni cilji,
- zgradba in vrednotenje izpita,
- poklicne kompetence in cilji, ki se preverjajo na posamezni ravni zahtevnosti,
- primeri tipov nalog in izpitnih vprašanj z rešitvami,
- prilagoditve za kandidate s posebnimi potrebami.

8. Prilagajanje izobraževalnih programov za izvajanje na narodno mešanih območjih

V skladu z Zakonom o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja se izobraževalni programi prilagodijo tako, da se dopolnijo:

- cilji vzgoje in izobraževanja,
- pogoji za vključitev,
- zaključni izpit oziroma poklicna matura,
- predmetnik,
- katalogi znanja in izpitni katalogi.

Programom se dodajo navodila za izvajanje.

Na narodno mešanem območju slovenske Istre se v izobraževalnih programih z italijanskim učnim jezikom (IS) italijanščina poučuje kot materinščina, slovenščina pa kot drugi jezik oziroma jezik okolja. Na zaključnem izpitu se opravlja pisni in ustni izpit iz italijanščine. Pri poklicni maturi pa se v obveznem delu opravlja pisni in ustni izpit iz

italijanščine, v izbirnem delu poleg matematike ali tujega jezika pa lahko tudi iz slovenščine kot jezika okolja. Na tem območju se v izobraževalnih programih s slovenskim učnim jezikom poučuje tudi italijanščina kot jezik okolja.

Na narodno mešanem območju v Prekmurju sta v izobraževalnih programih za dvojezično izvajanje (DV) slovenščina in madžarščina enakovredna predmeta in enakovredna učna jezika. Slovenščina se poučuje na eni ravni, madžarščina pa na dveh ravneh: kot materni jezik (madžarščina I) in kot drugi jezik (madžarščina II). Na zaključnem izpitu ali poklicni maturi lahko kandidat izbere slovenščino ali madžarščino I.

Pri oblikovanju predmetnika se uporabi model, ki omogoča, da se za določen obseg ur organizirajo skupni oddelki za različne izobraževalne programe. S predmetnikom se lahko določi največ dve uri večja tedenska obveznost, kot je predvidena v standardnem programu. Del odprtega kurikula se lahko nameni tudi za uresničevanje z zakonom določenih obveznosti (jezik okolja).

Prilagojene izobraževalne programe za pripadnike italijanske narodne skupnosti in za dvojezične šole določi Strokovni svet Republike Slovenije za poklicno in strokovno izobraževanje, sprejme pa jih minister, pristojen za šolstvo. Pred sprejetjem mora strokovni svet pridobiti pisno mnenje pristojnega organa samoupravnega narodne skupnosti.

9. Prilagajanje izobraževalnih programov za osebe s posebnimi potrebami

V skladu z Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami se izobraževalni programi izvajajo tako, da šole upoštevajo odločbo o usmeritvi in pripravijo individualni program o prilagojenem izvajanju, da bi udeleženci dosegli predpisan poklicni standard in ključne kompetence.

Za osebe s posebnimi potrebami se v poklicnem in strokovnem izobraževanju izvajajo:

- programi s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo,
- prilagojeni programi z enakovrednim poklicnim standardom.

Obseg prilagoditev v prvem primeru je manjši ter se nanaša predvsem na organizacijo in oblike vzgojno-izobraževalnega dela, preverjanje in ocenjevanje znanja, časovno razporeditev pouka, kadrovske pogoje, posebno opremo, pripomočke in sredstva ter oblike in obseg dodatne strokovne pomoči. Prilagoditve sprejema v tem primeru šola oziroma izvajalec programa po postopku, določenem s posebnim navodilom.

V drugem primeru se izobraževalni program lahko prilagodi tako, da se poleg prilagoditev iz prejšnjega odstavka ob upoštevanju najnižjih in najvišjih standardov predvidi daljše trajanje izobraževanja in nadomestitev posameznih predmetov ali vsebin z ekvivalentnimi, ki omogočajo doseg enakovredne kvalifikacije. Tovrstne prilagoditve sprejema Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje.

Praktično usposabljanje z delom se za te osebe lahko izvaja v šolskih delavnicah, medpodjetniških izobraževalnih centrih ali na šolskih posestvih.

Za pripravo in izpeljavo programov s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ter prilagojenih programov z enakovrednim poklicnim standardom se pripravijo posebne strokovne podlage in navodila, ki jih sprejmeta strokovna sveta za splošno ter poklicno in strokovno izobraževanje.

10. Programi usposabljanja in izpopolnjevanja

Programi usposabljanja in izpopolnjevanja so namenjeni poglobljanju in razširjanju znanja diplomantov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja. Izvaja jih šola skupaj s podjetji in medpodjetniškimi izobraževalnimi centri. Vanje se vključujejo tako zaposleni kot brezposelni, ki tako pridobivajo specialna poklicna in tudi generična znanja, s katerimi si povečujejo fleksibilnost na trgu dela in pridobivajo specialna znanja za delo na posameznih delovnih mestih. Programi usposabljanja in izpopolnjevanja po srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju so namenjeni:

- poglobljanju, razširjanju, posodabljanju znanja za zaposlene, ki so že pridobili neko poklicno oziroma strokovno izobrazbo in jo želijo nadgraditi (izpopolnjevanje),

- pridobivanju znanja in spretnosti za področja dela oziroma za poklice (ali dele poklica), za katere ni rednega poklicnega oziroma strokovnega izobraževanja (usposabljanje).

Če obstajajo ustrezni poklicni standardi, se programi usposabljanja in izpopolnjevanja sprejmejo po enakem postopku kot izobraževalni programi. To velja, tudi če področni zakon določi, da se pripravi tak program.

Šola bo programe pripravljala skupaj s podjetji v lokalnem okolju in tudi širše za potrebe določene panoge. Doseženi učni cilji se bodo lahko upoštevali pri priznavanju neformalno pridobljenega znanja pri pridobitvi poklicne oziroma strokovne izobrazbe ali nacionalne poklicne kvalifikacije.

Izhodišča za pripravo programov

Programi usposabljanja in izpopolnjevanja so kompetenčno zasnovani. Oblike izobraževanja so enake kot v rednem poklicnem in strokovnem izobraževanju. Usposabljanje v realnem delovnem okolju je zato sestavina vsakega programa usposabljanja in izpopolnjevanja.

Praviloma ti programi ne presegajo 30 kreditnih točk. Upošteva se, da leto izobraževanja obsega 60 kreditnih točk.

Kadar je smiselno, se v programih oblikujejo strokovni moduli. Pričakovana raven in obseg kompetenc se določita z učnimi cilji in standardi znanja. Sestavine programov se zaradi večje preglednosti, primerljivosti z drugimi oblikami izobraževanja in prenosljivosti doseženih kompetenc vrednotijo s kreditnimi točkami.

Pri vstopnih pogojih se določijo stopnja in/ali smer izobrazbe in/ali delovne izkušnje.

Opremljeni standardi znanja se preverjajo v postopkih ocenjevanja znanja po posameznih moduli in/ali z zaključnim izpitom.

Programi usposabljanja in izpopolnjevanja imajo naslednje sestavine:

- ime programa,
- ustanova, ki je program pripravila, in sodelujoči,
- temeljni cilji programa oziroma opredelitev poklicnih kompetenc, ki se pridobijo,
- način in oblike izvajanja,

- trajanje in število kreditnih točk,
- pogoji za vključitev,
- načini preverjanja in ocenjevanja znanja,
- predmetnik s kreditnimi točkami,
- katalogi znanja in izpitni katalog,
- znanje izvajalcev posameznih enot/strokovnih modulov.

Posameznik po opravljenih obveznostih prejme potrdilo o opravljenem programu usposabljanja in izpopolnjevanja, ki ga za javnoveljavne programe določi pristojno ministrstvo.

Priporočamo, da potrdilo za opravljene obveznosti vsebuje podatke o naslednjih elementih:

- ustanova izdajateljica,
- ime programa usposabljanja in izpopolnjevanja,
- kraj in datum izvajanja programa,
- obseg v urah in kreditnih točkah – v celoti in po posameznih enotah,
- dosežene kompetence in/ali učni cilji,
- način preverjanja znanja in dosežen rezultat,
- ocenjevalci,
- odgovorna oseba.

11. Viri in literatura

- Analiza dokumenta Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja.* CPI – Center RS za poklicno izobraževanje. (2023).
- Cedefop (2017). *The changing nature and role of vocational education and training in Europe*. Volume 1: Conceptions of vocational education and training: an analytical framework. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Cedefop (2020). *Vocational education and training in Europe, 1995–2035: scenarios for European vocational education and training in the 21st century*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Ermenc, K. (ur.). (2012). *Z evalvacijo do sprememb*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Kavnik, K. (ur.). (2021). *Skupaj razvijamo potencialne vsakega dijaka*. CPI – Center RS za poklicno izobraževanje. https://cpi.si/wp-content/uploads/2021/12/Skupaj_razvijamo_potencialne_vsakega_dijaka.pdf
- Makovec Radovan, D. (2021). *Specifike učenja v podjetjih*. CPI – Center RS za poklicno izobraževanje. <https://cpi.si/wp-content/uploads/2021/10/Specifike-ucenja-v-podjetjih.pdf>
- Mali, D. idr. (2023) *Koncept prenove Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja* (interno gradivo).
- Milekšič, V. (2010). *Določanje minimalnih standardov znanja*. Ministrstvo za šolstvo in šport ter Center RS za poklicno izobraževanje.
- Pevec Grm, S., idr. (2006). *Kurikul na nacionalni in šolski ravni v poklicnem in strokovnem izobraževanju: metodološki priročnik*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Sentočnik, S. (2021). *ABC individualizacije*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Slovensko ogrodje kvalifikacij* (2020). Slovensko ogrodje kvalifikacij. <https://www.nok.si/>

